

«МОРАТОРІЙ» НА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ

Згідно з чинним сімейним законодавством шлюб може бути розірвано в органі РАЦСу або за рішенням суду. Можливість припинення шлюбу на підставі волевиявлення одного чи обох з подружжя є проявленням принципів рівності подружжя, вільності шлюбу та його розірвання. «Оскільки укладення шлюбу здійснюється на вільних та добровільних засадах, ніхто не може бути примушений до збереження подружніх відносин, якщо втрачена їх основа. Тому правом пред'явлення позову про розірвання шлюбу СК України наділяє обох з подружжя» [1, с. 209].

Разом з тим, ч. 2 ст. 110 СК України передбачає, що позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки злочину, щодо другого з подружжя або дитини. Відповідно до ч. 3 цієї статті чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнане іншою особою. А ч. 4 ст. 110 СК України встановлює, що чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу до досягнення дитиною одного року, якщо бать-

ківство щодо неї визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини.

Згідно з ч. 2 ст. 110 СК позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлено протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки злочину щодо другого з подружжя або дитини. Вказане обмеження стосується як чоловіка, так і дружини, включаючи випадки, коли дитина народилася мертвою або померла до досягнення нею одного року.

Встановивши зазначені обставини, суддя відмовляє у відкритті провадження у справі за заявою про розірвання шлюбу, а якщо воно було відкрито, — припиняє провадження у справі. Ухвали такого роду не є перепорою для повторного звернення до суду з тих самих підстав у зв'язку зі зміною обставин, згаданих у вказаній нормі.

Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлено протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнано іншою особою, а також до досягнення дитиною одного року за умови, якщо батьківство щодо неї визнано іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини (частини 3, 4 ст. 110 СК)» (п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»).

«У тимчасовій забороні на розірвання шлюбу закладена мудрість «час лікує». Вона спрямована на збереження шлюбу, надаючи подружжю можливість спокійно оцінити конфлікт, що виник між ними. Мораторій на розлучення забезпечує дружині психологічний захист не лише від дій свого чоловіка, а й від власних поспішних рішень, від агресії проти самої себе. Цією новелою відновлена гендерна рівність дружини та чоловіка, введена єдина мірка оцінювання поведінки у шлюбі кожного з них... Можна беззастережно стверджувати, що запроваджений

мораторій є одним із юридичних засобів стабілізації шлюбу» [2, с. 253–254].

Разом з тим, ця норма в юридичній літературі викликала неоднозначне ставлення. Так, проф. Жилінкова І. В. слушно зазначає, як впливає з цієї норми, «шлюб не може бути розірвано не тільки з ініціативи чоловіка, а й жінки. Якщо стосунки подружжя не склалися і жінка бажає розірвати шлюб, вона не має на це право протягом майже двох років. Ця заборона поширюється навіть на випадки, коли дитина народилася мертвою. Що охороняє вказана норма? Права чоловіка чи шлюб як такий? Про матір вести мову досить складно, бо їй забороняється звертатися до суду з позовом про розірвання шлюбу навіть при її бажанні. Що ж до дитини, то тут теж виникають сумніви, тому що її інтереси навряд чи можуть бути забезпечені в сім'ї, яка має оболонку такої» [3, с. 18].

Доц. Калітенко О. М. зазначає, що положення цієї норми суттєво обмежує права жінки-матері й не забезпечує захист прав дитини. Адже навіть у тих випадках, коли сімейні відносини не склалися, подружжя буде зобов'язане протягом майже двох років (час вагітності дружини плюс рік після народження дитини) перебувати у шлюбі, якого фактично не існує. Навряд чи така ситуація забезпечуватиме рівність чоловіка й дружини у шлюбі. Особливий же сумнів викликає те, що вона позитивно впливатиме на психічний стан вагітної жінки, а пізніше — й народженої нею дитини [1, с. 210].

Слід зазначити, що раніше діюча норма у сімейному законодавстві була більш вдалою. Так, ч. 2 ст. 38 КпШС України передбачала, що чоловік не має права без згоди дружини порушувати справу про розірвання шлюбу під час вагітності дружини і протягом одного року після народження дитини. Ця норма була спрямована на забезпечення інтересів жінки-матері та дитини.

Аналогічна норма існує і в ст. 17 Сімейного кодексу РФ, яка передбачає обмеження прав на пред'явлення чоловіком вимоги про розірвання шлюбу. Чоловік не має права без згоди дружини порушувати справу про розірвання шлюбу під час вагітності дружини і протягом одного року після народження дитини.

Кодекс Республіки Білорусь про шлюб та сім'ю від 9 липня 1999 року в ст. 35 закріплює неможливість розірвання шлюбу.

Розірвання шлюбу не допускається під час вагітності дружини і до досягнення дитиною трьохрічного віку без письмової згоди іншого з подружжя на розірвання шлюбу за умови, що він проживає з дитиною і піклується про неї, за винятком випадків, коли батьківство щодо дитини визнано іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключені із актового запису про народження дитини.

Література

1. Сімейне право України: Підручник / За ред. Ю. С. Червоного. — К.: Істина, 2004. — 400 с.
2. Ромовська З. В. Українське сімейне право: Підручник. — К.: Правова єдність, 2009. — 500 с.
3. Жилінкова І. В. Правове регулювання розірвання шлюбу за новим Сімейним кодексом України // Проблеми законності. — Харків нац. юрид. акад. України, 2003. — Вип. 63. — 145 с.